HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) [לעיל סח:], ב) [קדושין לז.], ג) שקלים פ"ד מ"א ב"מ קיח., ד) [בכורות יב:], ה) [נ"ל קצירכם, ויקרא כג], ו) לעיל סח:, ז) [שמות ט כי השעורה אביב וכן איתא ברש"י ויקרא ב פי"ד], ח) בכורים פ"א מ"ג פסחים נג., ט) נ"ל קאי. נ"ק, י) וממושבותיכם. נ"ק, כ) נ"ל העומר אפי' בח"ל הס"ד, ל) נ"ל ונוהג. נ"ק, מ) [ויקרא כג], נ) ויקרא כג, ס) [נ"ל שאתם יושבים], ע) [אולי נ"ל אף בחוץ לארץ], פ) [נ"ל קצירכם, ויקרא כג], צ) שמות ט, ק) נ"ל סביב לשומרו. נ"ק, ר) נ"ל שתרגום, ש) נ"ל ואמרי' נמי. נ"ק, ת) ותוס' במס' ב"מ נח. דחו תירוץ זה דאי בצירה אפי' מהמופקר אסור דבצירה תולדה דקצירה היא ושביעית אסור בה ע"ש, א) נ"ל מכדי בצירה בכלל קצירה היא בצירה דכתב רחמנא כו'. נ"ק, ב) [עיין תוס' יבמות קכב. ד"ה של ותוס' ב"מ נח. ד"ה לשמור ותוס' סוכה לט: ד"ה בד"א],

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן:
ויקרא כג י

2. וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ:
ויקרא כה ו

3. וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: ויקרא כג יד

4. וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַייָ אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ:
ויקרא ב יד

5. וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׂעֹרָה נֻכָּתָה כִּי הַשְּׂעֹרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִּבְעֹל:
שמות ט לא

מוסף רש"י

שומרי ספיחים. של שעורין לצורך מנחת העומר, או של חטין לצורך שתי הלחם (ב"מ קיח.). **אין מביאין ביכורים חוץ מז' מינים.** בביכורים כתיב אשר תביא מארצך ודרשינן במנחות (דף פד:) נאמר כאן ארצך ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגו' מה להלן שבח ארץ דהא בשבחה הכתוב מדבר אף כאן שבח ארץ, וילפינן מינה דאין מביאין אלא מז' מינין האמורין שם ואין מביאין אלא ממקום משובח ותמרים משבעת המינים הן דכתיב ודבש דהיינו דבר תמרים (פסחים נג.).

רבינו גרשום

אבל בארץ לא פליגי. דצריך ולא מחוצה לארץ: דמושבותיכם דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו בכל מקום שאתם יושבים משמע. וכי תבואו לא ממעיט ליה לחוצה לארץ אלא זמן ביאה היא כלומר דאחר שתיכנסו אפי' בחוצה לארץ אסור חדש קודם הקרבת העומר וכיון דמדאורייתא אסור חדש בחוצה לארץ אקרובי נמי מקרבינן עומר מחוצה לארץ: נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. לפי שהן הפקר ושומרין לפי שלא ילקטוהו קודם הבאת העומר כדי שיהא העומר בא מהן להקריב קומצו למזבח: והיכי קרב קומץ והכתיב לאכלה ולא לשרפה: לייתי מדאשתקד. מתבואה (שנלקטה לכל התבואות) [שגדלו אשתקד]: בעינא תבואה שבשעת לקיטתה הויא כרמל רך ומלא: ולייתי מכרמל דאשתקד. מתבואה של אשתקד שנלקטה כשהיא כרמל: בעינא כרמל בשעת הקרבה וליכא: איתמר ר' יוחנן אמר משום הכי אין מביאין מכרמל דאשתקד משום דבעינן כרמל תקריב. ר' אלעזר אמר משום דראשית קצירך אמרה תורה דבשעת הבאה ליהוי ראשית לקצירה ואי מביא מדאשתקד לא יביא בראשית הקציר שכבר נקצר הכל וסוף קציר שנה שעברה הוא בשעת הבאה: אלמא משום בכורים הוא והיינו כר' אלעזר דאמר ראשית קצירך ותיובתא לר' יוחנן דאמר משום כרמל דכרמל יכול להיות מדאשתקד:

אבל בארץ לא פליגי דעומר ושתי הלחם מארץ אין מחוצה לארץ לא כמאן דלא כי האי תנא דתניא [א] ר' יוסי בר רבי יהודה אומר עומר בא מחוצה לארץ ומה אני מקיים [1]כי תבאו אל הארץ שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ [א]וקסבר חדש בחוצה לארץ דאורייתא היא [ב] דכתיב ממושבותיכם [ב]כל מקום שאתם יושבין משמע וכי תבאו זמן ביאה היא וכיון דאורייתא היא אקרובי נמי [ג] מקריבין: [ג]תנן התם [א]שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רמי ליה רמי בר חמא לרב חסדא [ד] תנן שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ורמינהו [ד][2]לאכלה ולא לשריפה א"ל רחמנא אמר לך [3]לדורותיכם ואת אמרת תיבטל אמר ליה ומי קאמינא אנא תיבטל לייתי מדאשתקד בעינא כרמל וליכא ולייתי מכרמל דאשתקד אמר קרא [4]כרמל תקריב בעינא כרמל בשעת הקרבה וליכא איתמר רבי יוחנן אמר כרמל תקריב ר' אלעזר אומר [ה]ראשית קצירך ולא סוף קצירך מותיב רבה [4]ואם תקריב מנחת בכורים [ו]במנחת העומר הכתוב מדבר מהיכן היא באה מן [ב]השעורים אתה אומר מן השעורים או אינו אלא מן החיטין רבי אליעזר אומר נאמר [5]אביב במצרים ונאמר [4]אביב לדורות מה [ז]אביב האמור במצרים שעורים אף אביב האמור לדורות אינו בא אלא מן השעורים רבי עקיבא אומר מצינו יחיד שמביא חובתו מן החיטין ומביא חובתו מן השעורין [ה] ואף ציבור מביא חובתו מן החיטין ומביא חובתו מן השעורין אם אתה אומר [ו] מן החיטין לא מצינו ציבור שמביא חובתו מן השעורין ד"א אם אתה אומר עומר בא מן החיטין אין שתי הלחם ביכורים אלמא משום ביכורים הוא תיובתא תנן התם [ח] [ג]אין מביאין ביכורים חוץ משבעת המינין [ד]ולא מתמרים

אבל בארץ לא פליגי. דצריך להביא מן הארץ ולא מן חוצה לארץ: **ומה אני מקיים וכי תבואו.** דמשמע דאין בא אלא מן הארץ: **קסבר חדש בחוצה לארץ.** קודם לעומר אסור דאורייתא דהא דכתיב (ויקרא כג) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ט) נוהג אפי' בחוצה לארץ: ז] י) **דמושבותיכם.** דכתיב בההוא קרא כל מקום שאתם יושבים משמע וכי תבואו לא ממעט חוצה לארץ אלא זמן ביאה הוא לומר שלא נתחייבו בעומר אלא לאחר שבאו לארץ אבל לאחר שבאו לארץ אסור ח] חדש קודם הקרבת העומר כ) וכיון דמדאורייתא אסור ל) דנוהג איסור חדש בחוצה לארץ ה"נ אקרובי מקרבינן עומר מחוצה לארץ: **נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.** לפי שהם הפקר וצריך לשומרן מפני החיה ומפני העניים שלא ילקטוהו קודם לעומר כדי שיהא העומר בא מהם: **לאכלה ולא לשריפה.** והיכי מקרבינן קומץ לשורפו על גבי המזבח: **רחמנא אמר.** בעומר לדורותיכם: **ואת אמרת תיבטל.** שאם אינו מביא של שביעית נמצא עומר בטל: **לייתי מדאשתקד.** שעורים שגדלו אשתקד: **בעינן כרמל.** שתהא כרמל רך למלול בשעת קצירה: **ולייתי מכרמל דאשתקד.** מתבואה שנקצרה אשתקד כשהיא כרמל: **איתמר רבי יוחנן אמר.** משום הכי אין מביאים מתבואה ישנה משום דבעינן כרמל תקריב: **רבי אלעזר אמר.** משום דראשית קצירכם אמר רחמנא מ) דבשעת הבאה ליהוי ראשית קציר ט] דהאי תבואה ואי מייתי משל אשתקד אינו מביא מראשית קציר שהרי נקצר מאשתקד וסוף קציר שנה שעברה הוא בשעת הבאה: **אלמא משום בכורים הוא.** דבעי' שיהו בכורים בקציר והיינו כר' אלעזר דאמר ראשית קצירכם ותיובתא דר' יוחנן דאמר כרמל תקריב דמשמע שיכול להקריב כרמל אע"פ שאינו בכורים:

רש"י כת"י

וקא סבר [חדש בחוץ] **לארץ מדאורייתא.** [אסור קודם] לעומר דאוריית': **וממושבותיכם.** דכתיב בהאי קרא י) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו וגו': **כל מקום יושבים** ס) **משמע וכי תבואו אל הארץ.** משום דדרשינן לאתויי אף בארץ ישראל ע) משתבאו אל הארץ דוקא אתם חייבים בהבאת עומר מ"מ משמע דמדאורייתא חדש בחו"ל אסור: **אקרובי נמי מקרבינן.** מינה כמו [מא"י]: **שומרי ספיחין.** של שעורין [לפני] העומר שלא [ילקטו] העניים: **לאכלה.** והיתה שבת [הארץ] לכם לאכלה: **[ולא] לשריפה.** [ו]היאך מביאין עומר לשרוף את הקומץ: **כרמל תקריב.** רך בשעת הקרבתן: **ר' אלעזר [אומר].** היינו טעמא דאין מביאין מדאשתקד דכתיב ראשית [קצירך פ)] בשעת הבאתה התחלת קצירה אותה תבואה באה ממנה: **[ולא] סוף.** ואי מייתי מאשתקד הוי שעת הבאה קצירה דתבואה דאשתקד דהיא ממנה: **אביב.** כי השעורה אביב צ): **יחיד מביא חובתו מן החיטין.** מנחת חוטא: **וחובתו מן השעורין.** מנחת קנאות: **צבור מביא חובתו מן החיטין.** שתי הלחם: **אלמא.** דטעמא דשתי הלחם משום בכורים הוי דבכורים בעינא וה"ה לעומר דהא כתיב ביה נמי בכורים והיינו כר' אלעזר וקשיא לר' יוחנן: **משבעת המינין.** האמורים בפסוק ארץ חטה ושעורה וגו' [דברים ח] ודבש דקרא היינו דבש תמרים:

שומרי ספיחים בשביעית. וא"ת היאך עומר בא מן המשומר הא בעינן (יחזקאל מה) ממשקה ישראל ובסוף יבמות (דף קכב. ושם) מוכח דאסור גבי עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזקה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום ופי' בקונט' בשם רבותיו של ערלה הן פירות נטיעות הן וישנן משובחים מפירות אילן זקן של עזקה הן מפרדס מעוזק וגדר לו ק) סביב והיא שנת שביעית לא אמר כלום לאוסרם על כך אלא הלך אחר הרוב שזה משקר ולהשביח מקחו מתכוין וכן בנטע רבעי להודיע שפירות נטיעה הן והקשה בקונטר' מה איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שנא מן המשומר ולא שנא מן המופקר אסורין וקודם הזמן אלו ואלו מותרין ופי' דהאי עזקה שם עיר שבא"י כדכתיב (יהושע י) ויכם עד עזקה ופירותיה משובחים ואם היה עובד כוכבים זה בחוצה לארץ ומשבח לאמר מעזקה הבאתים אין חוששין לומר אמת דבריו ושמא לא נתעשרו וישראל מכרם לו אלא להשביח מקחו אומר כן ובערוך פירש של עזקה פירות שביעית שנחרשו בשביעית כלומר לא תהא סבור שבשדה בור גדלו אלא נחרש יפה ונעזק כמו (ישעיה ה) ויעזקהו וכן עוזק תחתיהן של זיתים דלקמן (דף פה:) פי' חופר ומשליך אבנים ועל ויעזקהו דקרא פירש דיש מפרשין הסיבו גדר כטבעת ר) תרגום עיזקא ורבינו תם מקיים פירוש רבותיו דעזקה לשון גדר כמו ויעזקהו ויסקלהו וכן בית יעזק היתה נקראת דתנן בר"ה (דף כג:) ובתוספתא (פ"ה דדמאי) נמי גרסינן עזק כלומר פירות משומרים ואסורין בשביעית כדדרשינן בתורת כהנים את ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר ש) ואמרינן בפרק לולב הגזול (סוכה לט:) במה דברים אמורים בלוקח מן המופקר אבל בלוקח מן המשומר אפילו בכחי איסר אסור ובקונט' פירש שם כיון דחשוד לשמור חשוד להניח דמים לאחר הביעור וקשה לפי' דאם הוה חשוד אפי' מן המופקר נמי ועוד קתני התם הפיגם והריבוזין כולם נלקחין מכל אדם בשביעית לפי שאין כיוצא בהן נשמר ואי טעמא משום דחשוד להניח דמים אחר הביעור אפי' הכי נמי אלא ודאי משומר אסור באכילה וא"כ היכי שריא הכא להביא עומר מספיחים המשומרים הא בעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל ואין לומר משום דכתיב לדורותיכם כדבסמוך דהא יכול להביא מן המופקר ת) ויש לומר דמדאורייתא בצירה דווקא אסור אבל באכילה שרי דקרא בתורת כהנים בבצירה איירי ולא באכילה ובפרק קמא דמועד קטן (דף ג.) נמי אמרינן א) מכדי זמירה תולדה דזריעה היא זמירה דכתב רחמנא למה לי י] ועוד יש לפרש דשומרי ספיחים דהכא לא היו מונעים בני אדם מליקח אבל היו מודיעין להן והם פורשין מאליהן אי נמי קציר ונזיר אמר רחמנא דידך אין ולא של הקדש ומהאי טעמא שריא קצירה אי נמי קצירה שרי משום דכתיב לדורותיכם דהא אפי' שבת דחי לר' אלעזר בר' שמעון דסוף פרק ר' ישמעאל (לעיל עב.) וא"ת ולר"ע דאמר (פסחים דף נא:) ספיחין אסורין הא בעינן ממשקה ישראל לאו פירכא היא דבשאר שנים נמי לאו ממשקה ישראל הוא ושרייה רחמנא דאמרי' בפ"ק (לעיל ה:) משום דמצותה בכך שאני בשביעית נמי לר"ע הרי מצותה בכך ב): **רחמנא אמר** לדורותיכם ואת אמרת תיבטל. הקשה רבינו תם דאמרינן בסוף פ' קמא דבכורות (דף יב: ושם) בהמת שביעית פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ופריך מהאוכל מעיסת שביעית שלא הורמה חלתה חייב מיתה אמאי כיון דאילו מיטמיא בת שריפה היא ורחמנא אמר לאכלה ולא לשריפה ומשני שאני התם דכתיב לדורותיכם ופריך וניגמר מיניה ומשני הכא מעיקרא לאכילה הכא מעיקרא לשריפה והשתא אכתי נילף ממנחת העומר דמעיקרא לשריפה וי"ל מה לעומר שכן ציבור ודוחה שבת וטומאה ועוד שאני עומר דמצותו בכך ולא מיקיימא מצותו אלא בשל שביעית יא] וניחא נמי שתי הלחם הבאות בפני עצמן בשביעית למאן דאמר לשריפה קאתיין בפרק התכלת (לעיל דף מו:): **בעינא** כרמל וליכא. תימה ולר' יוסי בר ר' יהודה לייתי מחוצה לארץ ושמא הך ברייתא דלא כוותיה: **אלמא** דשתי הלחם משום בכורים הוא. דבכורים בעינן וה"ה לעומר דהא בכורים נמי כתיב ביה והיינו כר"א וקשה לרבי יוחנן כך פירש בקונטרס ונראה דלתרוייהו פריך דהא רבי אלעזר יב] פירש טעמא משום דכתיב ראשית קצירך ולא סוף קצירך ואם תאמר ומאי טעמא הוי תיובתא לימא דחד למצוה וחד לעכב ויש לומר דתרי בכורים כתיב:

שבח

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ד מהלכות שקלים הלכה ה:
ז ב מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הל' יא:
ח ג מיי' פ"ב מהל' בכורים הל' ג:
ט ד מיי' שם הלכה ג:

שיטה מקובצת

א] ר' יוסי בר רבי יהודה אומר עומר בא מחו"ל. גליון כתב ר"י בתשובה דבתבואה הנשרשת לאחר העומר כמו לאחר ששה עשר אסורה מן התורה לקוצרה דחו"ל הוי שפיר ממקום שאתה מביא דקיי"ל כר' יוסי בר' יהודה וכרבנן דבי רב אשי דאמרי' לעיל בפ' ר' ישמעאל דלא אכלי עד צפרא דשיבסר דסברי חדש דחו"ל דאורייתא אמנם (מותר לקוצרו ולהביאו לבית דע"ג) כתב דמותר להערים למכור לעובד כוכבים עד לאחר קצירה ואז מותר אח"כ אף להכניסם לבית (דאע"ג דאין גודשין של בית העמקים היינו טעמא דהתם אין הפסד להמתין בגדיש עד לאחר העומר אבל הכא אם יהיו שם כל ימות החורף יפסיד הכל והר"ם מפרש דלרבי יוסי נמי שרי לקצור בחו"ל דהא דאמרינן ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר [הא] אמרינן בקדושין דהוי מצוה התלויה בארץ ונפקא לן מקרא בקדושין דמצוה התלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ דהא איסור אכילת חדש בחו"ל נפקא לן ממושבותיכם דכתיב גבי אכילה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו בכל מושבותיכם עד עצם היום הזה בכל מקום שאתם יושבים וגבי קצירה לא כתיב ממושבותיכם: ב] תיבת דכתיב נמחק: ג] נמי מקרבינן: ד] רמי ליה רמי ב"ח לר"ח לאכלה ולא לשריפה א"ל רחמנא אמר לדורותיכם ואת וכו' והשאר נמחק: ה] השעורין וצבור מביא חובתו מן החיטין מה יחיד מביא חובתו מן החיטין ומביא חובתו מן השעורין אף צבור שמביא חובתו מן החיטין מביא כו': ו] אומר עומר בא: ז] וממושבותיכ': ח] אסור אפילו בחו"ל חדש: ט] קציר האי אות ד' נמחק: י] למה לי ועוד י"ל כי (עבדי) [השומרים] היו מודיעים לעם (שהיו) [שהם] של (שביעית) [הקדש] ומתוך כך היו בדילין מליקח ממנה אבל לא היו מוחים בידם למי שהיה רוצה ליקח וכה"ג לא הוי משומר עוד י"ל דדוקא ענבי נזירך אבל לא של הקדש דשל הקדש מותר אפי' מן המשומר. תו"א: יא] שביעית דאי אפשר שלא יביאו עומר בכל שנה אבל בכור אפשר שלא יולד בכור לישראל בשביעית וכן חלה אפשר שלא יהיו לישראל עיסה [החייבת בחלה] בשביעית תימה וניליף א) משתי הלחם כו' [אא"ה לפ"ז צריך למחוק מדברי התוס' וניחא נמי שתי עכ"ח.]: יב] (ר"א) [ור"י נמין]. לאו מבכורים קא דריש אלא מכרמל וא"ת ומ"ט וכו' וי"ל דתרי קראי כתיב [ואם תקריב מנחת בכורים וכתיב (וכי תקריב מנחת בכורים) [תקריב את מנחת ביכורך] חד למצוה וחד לעכב. תו"א:

א) ר"ל דכאן לא שייך למצותו בכך דהא דדרשה עיקר מצותו דיהיה נאכל לכהנים ומיהו קצ"ע דמנ"ל להתוס' דשתי הלחם הבאות בפני עצמן קרב בשביעית.